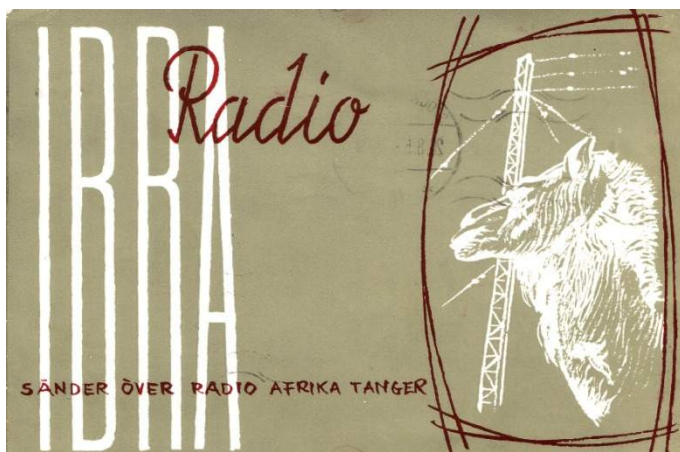

En liten uppstickare - Historien om IBRA Radio

Av Henrik Klemetz

QSL från IBRA Radio via Tanger (1956)

Vissa blommor, ja till och med träd, kan börja växa fram ur en liten spricka i asfalten. Historien om IBRA Radio, som fyllt 50 år i år, visar att samma princip också gäller i medievärlden.

IBRA:s sändningar på kortvåg från Tanger i Nordafrika startade den 29 juli 1955 men "Pingstradion" var sedan flera år tillbaka ett allmänt känt begrepp. Det hela hade tagit sin början 1948. I en direktsänd gudstjänst hade förbön för sjuka förekommit. I en senare utsändning tackade församlingen Gud för att en sjuk blivit helad i samband med den tidigare direktsända förbönen. Men därmed hade Filadelfiaförsamlingen gått för långt. I svensk radio fick man inte göra så, förklarade de som bestämde om innehållet i riksprogrammet. Ytterligare utsändningar från någon pingstkyrka kunde därför inte längre tillåtas av Radiotjänst.

Luxemburg

Filadelfiaförsamlingens ledare i Stockholm, pastor Lewi Pethrus beslöt då att församlingens gudstjänster skulle återutsändas från någon station i utlandet. Så startade "Pingstväckelsen radoröst" den 13 augusti 1949 över Radio Luxemburg på kortvåg 6090 kHz.

Kortvågsslyssning var vid denna tid en populär företeelse i Sverige eftersom riksprogrammets sändningstid inskränkte sig

till ca 9 timmar om dagen, därav bara en försvinnande liten del musik. På för- och eftermiddagen var det sändningsuppehåll och på natten var det inte tillåtet att sända. Som en naturlig reaktion började folk då att lyssna på utlandet. Kanske förstod man på Radiotjänst att folk ville lyssna på musik, men mera musik blev det inte, eftersom det inte låg i linje med det givna sändningsuppdraget – åtminstone inte förrän Radio Nord uppenbarade sig med sina amerikaninfluerade radio drygt 10 år senare..

En radioapparat fanns i nästan varje svenskt hem, men att hitta en konkret station på kortvåg, t ex Radio Luxemburg, var inte så enkelt. Pingströrelsens dagstidning Dagen publicerade därför i början av augusti 1949 noggranna beskrivningar på hur man skulle gå tillväga för att få in stationen. Sändningarna från Luxemburg hördes inte så bra och programserien avslutades efter några månader. Fortsättningsvis var det tänkt att programmen skulle sändas över Radio Andorra som hördes mycket bra i hela landet på 5990 kHz.

Andorra

Det lilla furstendömet i Pyrenéerna som sedan urminnes tider gemensamt styrs av det franska statsöverhuvudet och biskopen i det spanska stiftet Seo de Urgel hade varit neutralt under andra världskriget. Men för den centralistiska franska regeringen var alla reklamfinansierade s k "postes périphériques" som Radio Andorra, Radio Luxemburg och Radio Monte-Carlo en styggelse. Även i Frankrike eftersträvade regeringen total kontroll av etermedierna.

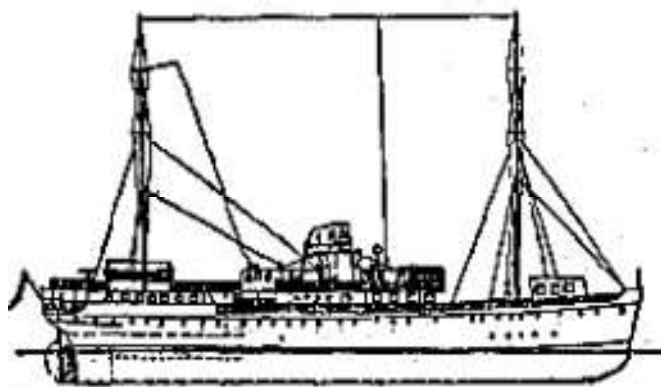
Ägaren till Radio Andorra, den legendariske franske radiomannen Jacques Trémoulet, var dessutom en förhatlig person i franska regeringens ögon eftersom han var misstänkt för samarbete med den av tyskarna ledda skuggregeringen i Frankrike. Det var en av anledningarna till att franska regeringen under något år efter kriget satte in regel rätta störsändningar av Radio Andorra.

De bandinspelningar som skickades till Andorra – via Frankrike, inte via Spanien – kom aldrig fram. Franska postverket lade beslag på alla paket till Radio Andorra. Inga sändningar blev därför av.

Flytande radiostation

Pingstkyrkan funderade nu på vad de skulle göra. Lösningen kanske fanns på närmare håll. I Aftontidningen den 2 september 1953 berättades om att

Pingstkyrkan köpt passagerarbåten s/s Aeolus som "trafikerat linjen Stockholm-Borgholm". Den 204 fot långa båten med plats för 471 passagerare ska byggas om för att fungera som sändarbåt från någon plats utanför tremilsgränsen i Stockholms skärgård.

Skiss av s/s Aeolus

I Baggensfjärden, rapporterade tidningen, hade pingstförsamlingen också köpt en villa som "ligger vid sjön och har egen ångbåtsbrygga". Huset ska byggas om till studio och härifrån ska programmen skickas ut per båt till havs, skrev tidningen. En andra, mindre båt hade också inköpts för att "användas som kustmission".

Pingstradion kunde alltså ha blivit den första "radiopiraten" i Skandinavien, flera år före Radio Mercur, Radio Syd och hela sex år före Radio Nords m/s Bon Jour. Visst skulle verksamheten ha brutit mot gängselag, men den risken var kyrkan beredd att ta eftersom det står skrivet att "man måste lyda Gud mer än människor" (Apg. 5:29). Att projektet ändå kom att läggas ner berodde kanske mera på att man så småningom insåg att stationens räckvidd skulle bli mycket begränsad.

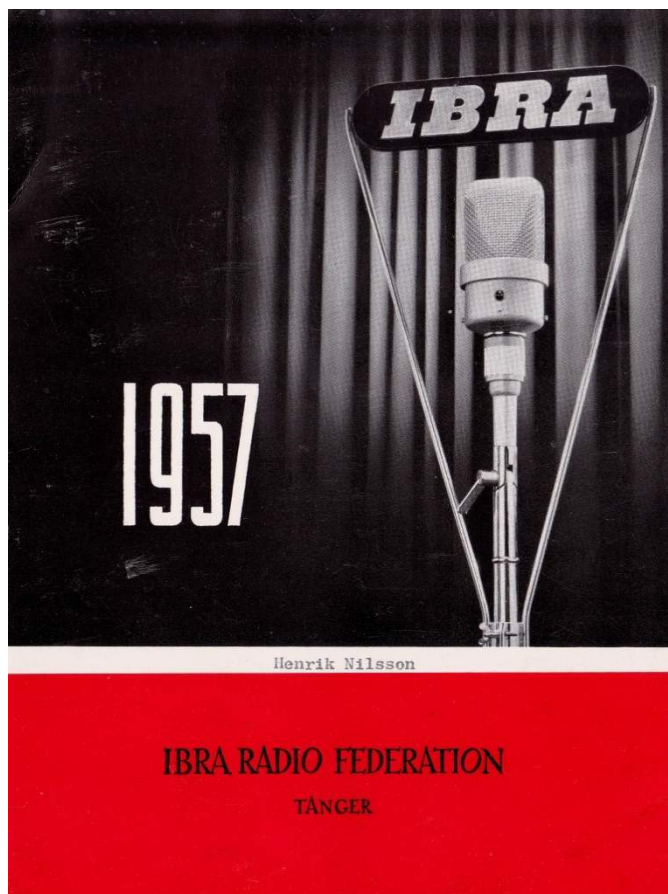
Villan i Saltsjöbaden är i dag en kursgård ägd av KF. På väggen finns en metallplatta som talar om att huset en gång ägts av pingströrelsen.

Tanger

I samma veva fick man nämligen erbjudande från fransmannen Trémoulet om att hyra studio- och sändarutrustning i Tanger i Nordafrika. Det var inget dumt alternativ. Radiofabrikanten Dux hade banat vägen. Fr o m mars 1952 hade svenska reklamprogram under namnet "Dux Radio, Stockholm – Tanger" sänts två gånger i veckan över en 5 kW-sändare tillhörig Radio Africa på 7126 kHz. Dessa sändningar hade hörts ganska bra i Sverige, åtminstone fram till mars 1953 då Radio Liberation (senare Liberty) började sända på exakt samma frekvens.

Medan pingstkyrkan tecknade avtal med Trémoulet fortsatte myndigheterna att obstruera verksamheten. Gällande valutaregler tillät inte att "pengar skick-

ades från Sverige för att finansiera utländsk kommersiell radio".

Medlemsbevis IBRA Radio Federation från 1957

Men nu fanns det ett kryphål i valutareglernas maskor. Det var inte förbjudet att vara medlem och betala medlemsavgift i utländskbaserade föreningar. Så föddes IBRA Radio Federation, en internationell lyssnarförening med säte i Tanger. Under loppet av ett par veckor skickades 7000 postanvisningar, vardera på 20:50 kr, till Tanger till därvarande posttjänstemäns stora förtvivlan.

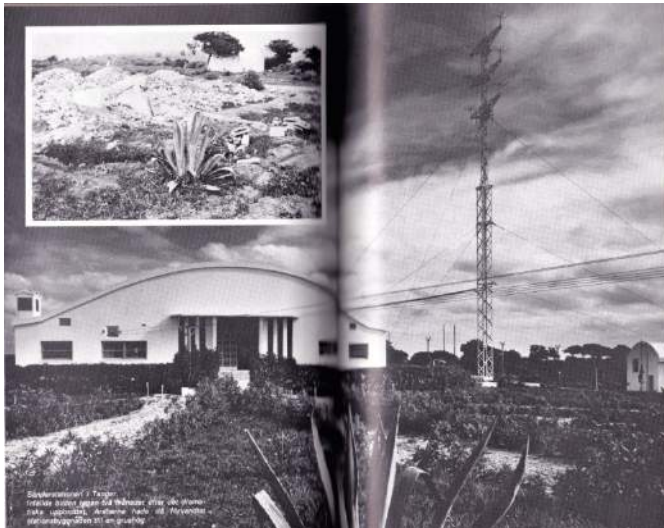
Internationell zon

Sedan 1923 var Tanger en internationell zon som låg under åtta länders förmyndarskap. Strax efter andra världskriget upplevde staden en snabb ekonomisk utveckling.

I DX-tidningen "Nattugglan" berättar tre svenska DXare med dåvarande red. Karl Åke Bergström i spetsen om sin förvåning när de anlände via Spanien till Tanger på en turistresa år 1952. De hade aldrig tidigare skådat så mycken lyx, skrev de. Överallt fanns nya höghus och affärerna dignade av lyxvaror. Om man tittar i Tangers telefonkatalog från denna tid finner man ett 60-tal banker listade tillsammans med 85 hotell. Inte illa för en stad som då hade ca 150.000 invånare ("cirka 100 000 muhammedaner och judar och 50 000 kristna" enligt Aleko Lilius i boken "Lady Jaguar").

Piratkullen

Med två 10 kW-sändare av märket Brown Boveri och rombantenner riktade mot Skandinavien började Trémoulets station testa flera olika frekvenser i början av 1955. Sändaranläggningen låg på en höjd ca 30 km från Tanger i sydvästra utkanten av den internationella zonen och bara ett stenkast från Atlanten.

Sändarhus och antenn från Radio Africa Tangier /IBRA Radio, ovan till vänster från slutet på år 1959 och våren 1960

På den s k "Piratkullen" i Taharadaz där pirater under tidigare århundraden spanat efter handelsfartyg att preja och plundra, färdigställdes nu en hangarliknande betongbyggnad där sändare, generatorer och studior inrymdes.

Invigningen

Tillsammans med finansmannen Karl G. Ottosson åkte pastor Lewi Petrus till Tanger för att inviga stationen. Det var den 29 juli kl 18.15 som invigningstället hölls. Sändningen gick ut på 15253 och 11700 kHz och repriserades kl 21.30 på 15202 och 11700 kHz.

"RADIO - AFRICA - MAGHREB"

"RADIO - AFRICA - TANGER"

Dear Sir,

Thank you for your report which proved exact.

Yours Sincerely

RADIO AFRICA - 9, RUE DE RUSSIE - TANGIER, MOROCCO

Med bland annat detta QSL-kort från Radio Africa Tanger bekräftades testsändningarna från IBRA Radio 1955

Så här inledde Lewi Petrus sitt högtidliga välkomsttal:
"Ärade lyssnare, vänner och sympatisörer!

Från denna nya plattform för kristen mission, som vi i dag inviger, vill vi hälsa eder alla med Guds frid! Det förefaller oss närmast som en dröm, att vårt fria kristna radioföretag nu kan börja sina regelbundna sändningar. De svårigheter som måst övervinnas, innan detta kunnat bli en verklighet, är så många och så stora, att pingstradion, som det tilltänkta företaget populärt kallats, av många ansetts som en utopi och som ett utslag av blåögd optimism utan några möjligheter att förverkligas".

På vardagar hördes det svenska programmet mellan 17.45 och 19.00 samt 21.15-23.00, och på söndagar 13.45-16.45 samt 21.15-22.15, allt för att inte sändningarna skulle kollidera med kyrkornas mötestider. Däremellan sände man program på norska, finska, danska, tyska, engelska, franska och holländska. Nästan alla program spelades in i Stockholm eller något av de andra kontoren ute i Europa och skickades sedan med flyg till Tanger-kontoret på Rue Renault, 3. Programtablån publicerades i dagspressen samt i den programtidning som medlemmarna i IBRA Radio Federation fick per post.

IBRA fick under sin första sändningsvecka uppemot 4.000 lyssnarbrev. Enligt Radio Swedens DX-Editor Arne Skoog var det "nästan lika mycket" som Dux Radio fick när deras sändningar inleddes 1952.

IBRA Radio och "moderbolaget" Radio Africa i dess olika namn (Radio Africa Tanger, Radio Africa Maghreb, Radio Eurafrika och Radio Inter-Africa) hade olika QSL-kort beroende på vilken sändare eller vilket program man rapporterade. För QSL-jägare blev detta därför en mycket omtyckt station både i Sverige och utomlands.

Politisk oro

I oktober 1955 sattes en 100 kW-sändare på 935 kHz in för IBRA:s sändningar på spanska, portugisiska, italienska och arabiska. De arabiskspråkiga sändningarna inställdes efter en tid till följd av protester från lokala muslimska organisationer.

IBRA:s sändningsstart sammanföll nämligen med en period av politisk oro. Det fanns grupper som ville fördriva fransmän och spanjorer från Marocko och marockanska kungafa-

miljen. Det var den som väckte tankarna på Tangers återförening med Marocko. Ett dekret 1956 förklarade att Tanger var marockanskt men genomförandet av beslutet drog ut på tiden. Vid utgången av 1959 stod det emellertid klart att all privat radioverksamhet måste upphöra senast vid utgången av 1959.

Den amerikanskinfinansierade religiösa stationen The Voice of Tangier (med norska Norea Radio i baksätet) flyttade till Monaco – och det gjorde också många av Tangers bankirer – och all studio- och sändarutrustning i IBRA:s sändarhangar demonterades i all hast under några hektiska nattimmar i december 1959.

I sin bok "IBRA Radio. Radiomission – varför?" berättar IBRA:s platschef Eskil Johansson att programmet den 22 december gick ut över bara en frekvens, från en sändare som då redan stod nedpackad i en trälår, färdig att senare under natten lastas på båt för vidare befordran till Barcelonas frihamn.

Sändarna som ägdes av Jacques Trémoulet skulle några år senare monteras upp på ön Montserrat i Västindien och där fungera under namnet Radio Antilles.

Vad hände sen?

Den hangarliknande betongbyggnaden där IBRA huserat tillsammans med Radio Africa Maghreb raserades av marockanerna i början av 1960. Ett foto i Eskil Johanssons bok "IBRA Radio. Radiomission – varför?" visar den lilla grushög som blev kvar.

Den dieseldrivna generatoren blev föremål för en utdragen rättsprocess, men enligt uppgift gav marockanerna i slutändan en ekonomisk kompensation för den.

1960-talet skulle för IBRA innebära en period av expansion i många utomeuropeiska länder, framförallt Afrika och Latinamerika där samarbete inleddes med många mindre radiostationer, t ex i dåvarande Kongo och i Bolivia.

I Sverige ansöktes om tillstånd att sända på FM i Stockholmsområdet och ett närradiotillstånd erhöles också i sinom tid... flera decennier senare.

År 1971 återupptog IBRA kortvågssändningarna på olika språk för Europa - framförallt till länderna i Östblocket - via en stor sändaranläggning i Sines i Portugal som satts upp av ett konsortium av radiostationer med tyska Deutsche Welle i ledningen. Som co-sponsorer fanns Adventist World Radio och i någon mån också CBC i Canada. Detta projekt skulle bli Jacques Trémoulets sista. När Radio Trans- Europes 250 kW-sändare togs i bruk under våren 1971 hade den franske radiomannen just avlidit.

IBRA:s engagemang i RTE fortsatte fram till dess att Berlinmuren föll 1991. Sändaranläggningen i Portugal har nu övertagits av Radiodifusão Portuguesa. Och för sin del är IBRA idag en decentraliserad organisation. Med kontor i Stockholm och i flera andra länder hyr man sändningstid där sådan finns tillgänglig, framförallt i Tyskland och England men även i Ryssland. IBRA sänder idag på 80 olika språk till mer än 100 länder med över 200 sändningstimmar per dag. Det är mer än P1, P2, P3 och P4 producerar tillsammans, heter det i IBRA:s informationsblad "Signalen".

När Tanger införlivades med Marocko emigrerade tusentals driftiga köpmän, framförallt till Spanien, Canada och Venezuela. Utvecklingen har helt avstannat och staden har börjat förfalla.

Med nya pengar har marockanska regeringen investerat i ett gasverk på ungefär den plats där IBRA:s sändare låg, och mellan staden Tanger och den spanska enklaven Ceuta byggs nu ett gigantiskt frihamnsområde kallat Médi 1. Men 50-talets kosmopolitiska Tanger är borta och kommer aldrig igen.

Rekommenderad läsning:

Om IBRA Radio:

Eskil Johansson: IBRA Radio. Radiomission - varför (1971)

Lewi Pethrus: En säningsman gick ut (1956)

Om Tanger:

Aleko Lilius: Lady Jaguar (1956)

Aleko Lilius: Bland synderskor och smugglare i Tanger (1954)

CD-skiva med musik från IBRA:s program: "Ibra fifties". Pris 149,-, beställes av IBRA, 141 99 Stockholm.

Henrik Klemetz

(Artikeln tidigare även publicerad i Eter Aktuellt hösten 2005)